

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Центр соціально-політичних досліджень

ГРАНІ

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ І
ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ АЛЬМАНАХ

№ 4 (132) КВІТЕНЬ 2016

Видається з вересня 1998 року
Періодичність: 12 разів на рік

Дніпропетровськ
2016

Свідоцтво КВ № 19758 - 9558 ПР
від 19.03.13

ISSN 2077-1800 (Print),
ISSN 2413-8738 (Online)

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 21.12.2015 № 1328 надано статус фахового видання з історичних, філософських, політичних та соціологічних наук.

Друкується за рішенням Вченої ради Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара (протокол № 10 від 24.03.16).

Індексується у пошуковій системі Google Scholar

Відповідальність за зміст, достовірність фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори матеріалів. Редакція залишає за собою право на незначне редагування і скорочення, а також літературне виправлення статті (зі збереженням головних висновків та стилю автора).

Редакційна колегія може не поділяти світоглядних переконань авторів і не несе відповідальності за надану ними інформацію. Передрук - тільки з дозволу редакції.

АДРЕСА ВИДАВЦЯ ТА РЕДАКЦІЇ:

Видавництво «Грані»
вул. Чкалова, 25, оф. 21,
Дніпропетровськ, Україна,
49000

+38(056)744-38-35
almagrani@i.ua,
www.grani.org.ua

ДРУК:

ПП Тремпольцев
вул. Мирна, 21,
Дніпропетровськ, Україна,
49066

РЕДАКЦІЯ

Головний редактор:

Квітка С.А.

Заступники головного редактора:

Шевцов С.В., Кривошеїн В.В., Шляхов О.Б., Колесников К.М.

Видавничий редактор:

Яценко Н.Ю.

Комп'ютерне макетування:

Осипова А.Ю.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Іваненко В.В.	д.і.н., проф., акад. Укр. академії іст. наук
Венгер Н.В.	д.і.н., проф.
Висоцький О.Ю.	д.п.н., проф.
Вятр Єжі	д.п.н., проф. (Польща)
Гнатенко П.І.	д.філос.н., проф., член-кор. Національної академії пед. наук України
Городяненко В.Г.	д.і.н., проф.
Жук С.І.	д.і.н., проф. (США)
Катаєв С.Л.	д.соціол.н., проф.
Квітка С.А.	к.філос.н., доц.
Кирилюк Ф.М.	д.філос.н., проф., акад. Укр. академії політ. наук
Корх О.М.	д.філос.н., проф.
Кривошеїн В.В.	д.п.н., проф.
Лісеєнко О.В.	д.соціол.н., проф.
Лобанова А.С.	д.соціол.н., проф.
Нікілєв О.Ф.	д.і.н., проф.
Окороков В.Б.	д.філос.н., проф.
Осетрова О.О.	д.філос.н., проф.
Побочий І.А.	д.п.н., проф.
Пронякін В.І.	д.філос.н., проф.
Робертс Кен	д.соціол.н., проф. (Великобританія)
Світленко С.І.	д.і.н., проф.
Святець Ю.А.	д.і.н., проф.
Сергєєв В.С.	д.п.н., проф.
Суїменко Є.І.	д.філос.н., проф.
Сурмін Ю.П.	д.соціол.н., проф., акад. Укр. академії політ. наук
Схюрман Паул	д.філос.н. (Нідерланди)
Третьак О.А.	д.п.н., проф.
Токовенко О.С.	д.філос.н., проф., акад. Укр. академії політ. наук
Тупиця О.Л.	д.п.н., проф.
Удод О.А.	д.і.н., проф.
Хейнемаа Сара	д.філос.н., проф. (Фінляндія)
Хижняк Л.М.	д.соціол.н., проф.
Хміль В.В.	д.філос.н., проф.
Шабанова Ю.О.	д.філос.н., проф.
Шевцов С.В.	д.філос.н., проф.
Шляхов О.Б.	д.і.н., проф.
Щудло С.А.	д.соціол.н., проф.
Юрченко С.В.	д.п.н., проф.
Якунін В.К.	д.і.н., проф.

ФІЛОСОФІЯ

Мурашкин М.Г. Роль суб'єктивного фактора при рассмотрении трансцендентного в эстетике	6
Гірліна Н.Ю. Методологічні аспекти дослідження процесу соціалізації у медіакультурному просторі інформаційного суспільства	12
Форкош С.М. Методологический поиск в поле современной культуры	18
Кравцов Ю.С. Историко-философский дискурс феномена соціальної реальності	23
Крутась Ю.В. Отношения воли и интеллекта в системе воззрений А. Шопенгауэра: влияние индийской философии	28
Середня В.Г. Постнекласичне розуміння духовності у філософії освіти	34
Чуйкова О.В. Моральна агнозія як когнітивне порушення. Трансдисциплінарна методика дослідження нейробіологічної обумовленості соціальної незрілості та злочинної поведінки	39
Добридень О.В. Потенціал здоров'я людини в сучасних умовах	45
Пацан В. О. Персональна метафізика Б.П. Боуна як особистісний досвід пізнання	51

СОЦІОЛОГІЯ

Бурмага Н.В. Сетевые сообщества как новая форма социальной организации в условиях постмодерна	63
Воронкова А.І. Мода у контексті сучасних соціологічних досліджень	69
Глушкова Л.В. Особливості змін структури українського суспільства у глобалізаційному процесі	74
Піронкова О.Ф. Вербально-поведінкові соціальні практики у контексті трудової адаптації та дезадаптації психічнохворих	78
Гиліон О.В. Якість вищої освіти в оцінках студентів університету	84
Уджмаджурідзе Г.Г. Політична культура студентської молоді ДНУ ім. О. Гончара	88
Святненко І.О. Гендерна культура в індуїзмі: традиціоналістський та модернізаційний аспекти	99
Медведєва Ю.Ю. Модернізаційні і контрмодернізаційні складові синтоїзму та дзен-буддизму: ретроспектива і сучасність	105

ІСТОРІЯ

Бережна Н.О. Організаційно-структурне оформлення вірменських громад Київщини та Кіровоградщини (1990 – перша половина 2010-х рр.)	112
Касян А.І. Статус та повноваження волосних посадовців на Правобережжі (друга половина XIX ст.)	119
Мельник М.В. Церковний вплив на розвиток громадянського суспільства в Україні	124
Коваль А.П. Причини початку громадянської війни в Римі в 49 р. до Р.Х.: Юлія і Красс	129

ПОЛІТОЛОГІЯ

Баштанник О.В. Можливості і загрози організації політичного порядку в інституційному вимірі функціонування політичної системи	136
Вербицька В.В. Віртуальна дипломатія: аналіз структури цільових аудиторій	143
Вонсович О.С. Теракти в Парижі та Брюсселі: спільне і відмінне	149

РЕЦЕНЗІЯ

Світленко С.І. Рецензія на монографію: Кочергін І.О. «Соціальна трансформація катеринославського дворянства (друга половина XIX ст. – початок XX ст.)». – Д.: Герда, 2015. – 576 с.	154
--	-----

Published from September 1998
Certificate KB № 19758 - 9558 IIP
from 19.03.13

ISSN 2077-1800 (Print),
ISSN 2413-8738 (Online)

FOUNDERS:

The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university, Dnepropetrovsk regional institute of public administration, the National academy of public administration, office of the President of Ukraine, Centre of sociopolitical research
PERIODICITY: 12 times on a year

Order № 1328 of 21 December 2015 by the Ministry of Education and Science of Ukraine was given the status of specialized publication on historical, philosophical, political and sociological sciences.

Published by the decision of the Academic council of The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university (protocol № 10 dated 24.03.16).

Indexed in the search engine Google Scholar

The authors are responsible for the content, the accuracy of the facts, quotes, numbers and names. The editors reserve the right for a little change and reduction, as well as literary fix articles (with preservation of the main conclusions and style of the author).

Editorial Board has the right not to share the philosophical beliefs of the authors and are not responsible for the information they provided. Reprinting - with the editorial's permission strictly.

ADDRESS OF THE PUBLISHER AND EDITORIAL: Publishing house «Grani»
25, Chkalov Street, office 21,
Dnepropetrovsk, Ukraine, 49000
Tel.: +38(056)744-38-35
almagrani@i.ua, www.grani.org.ua

PRINT:

PE Trempoltsev
21, Mirna Street, Dnepropetrovsk,
Ukraine, 49066

© «GRANI»

EDITORIAL**Editor in Chief:**

Kvitka S.A.

Deputy Editor in Chief:

Shlyakhov O.B., Shevtsov S.V., Krivoshein V.V., Kolesnikov K.M.

Managing Editor:

Yatsenko N.Yu.

Computer modeling:

Osypova A.Yu.

EDITORIAL BOARD

Ivanenko V.V. Full Prof. Dr., academician of the ukrainian academy of historical sciences

Wenger N.V. Full Prof. Dr.

Vysotsky O.Yu. Full Prof. Dr.

Vyatr Ezhi Full Prof. Dr. (Poland)

Gnatenko P.I. Full Prof. Dr., member of the National academy of pedagogical sciences of Ukraine

Gorodyanenko V.G. Full Prof. Dr.

Zhuk S.I. Full Prof. Dr. (USA)

Kataev S.L. Full Prof. Dr.

Kvitka S.A. Assoc. Prof. Dr.

Kyrylyuk F.M. Full Prof. Dr., academician of the ukrainian academy of political science

Korh A.M. Full Prof. Dr.

Kryvoshein V.V. Full Prof. Dr.

Liseyenko O.V. Full Prof. Dr.

Lobanova A.S. Full Prof. Dr.

Okorokov V.B. Full Prof. Dr.

Nikilev A.F. Full Prof. Dr.

Osetrova O.O. Full Prof. Dr.

Pobochyj I.A. Full Prof. Dr.

Pronyakin V.I. Full Prof. Dr.

Roberts Ken Full Prof. Dr. (United Kingdom)

Svitlenko S.I. Full Prof. Dr.

Svyatets' Yu.A. Full Prof. Dr.

Syergyeyev V.S. Full Prof. Dr.

Suimenko E.I. Full Prof. Dr.

Surmin Yu.P. Full Prof. Dr., academician of the ukrainian academy of political science

Schuurman Paul Full Prof. Dr. (Netherlands)

Tretyak O.A. Full Prof. Dr.

Tokovenko O.S. Full Prof. Dr., academician of the ukrainian academy of political science

Tupytsya O.L. Full Prof. Dr.

Udod O.A. Full Prof. Dr.

Heinamaa Sara Full Prof. Dr. (Finland)

Khyzhnyak L.M. Full Prof. Dr.

Hmil' V.V. Full Prof. Dr.

Shabanova Yu.O. Full Prof. Dr.

Shevtsov S.V. Full Prof. Dr.

Shlyakhov O.B. Full Prof. Dr.

Shchudlo S.A. Full Prof. Dr.

Yurchenko S.V. Full Prof. Dr.

Yakunin V.K. Full Prof. Dr.

PHILOSOPHY

Murashkin M.G. The role of the subjective in the transcendence in aesthetics	6
Hirlina N.Y. Methodological aspect of research of the process of socialization in media-cultural space of information society	12
Forkosh S.M. Methodological search field in the contemporary culture	18
Kravtsov Y.S. Historical and philosophical discourse phenomenon of social reality	23
Krutas Y.V. The will-intellect relationship in A. Schopenhauer's system of views: the influence of indian philosophy	28
Serednya V.G. Postnonclassical understanding of spirituality in philosophy of education	34
Chuikova O.V. Moral uncognition as cognition violation. Transdisciplinary methodology of researches of neurobiology conditionality of social immaturity and criminal behaviour	39
Dobryden O.V. Potential of human health in the modern conditions	45
Patsan V.O. The Personal metaphysics of B. P. Bowne as the self-experience of cognition	51

SOCIOLOGY

Burmaha N.V. Network communities as a new form of social organization in conditions of postmodern	63
Voronkova A.I. Fashion in the context of contemporary sociological research	69
Glushkova L.V. Features of changes structure of the ukrainian society in globalization process	74
Pironkova O.F. Verbal and behavioral social practices in the context of labour adaptation and maladjustment of the mentally ill	78
Hylyun O.V. The quality of higher education in the assessments of university students	84
Udzhmadzhuridze G.G. The political culture of students youth of O. Honchar' DNU	88
Svyatnenko I.O. Gender culture in Hinduism, traditionalist and modernization issues	99
Medviedieva Y.Y. Retrospective and modern views on modernization and alternative modernization components of shinto and zen buddhism	105

HISTORY

Berezhna N.O. Organizational and structural design of the Armenian community of Kyiv and Kirovohrad (1990 - early 2010-ies.)	112
Kassian A.I. The status and powers of township officials on the Right Bank (the second half of the nineteenth century)	119
Melnyk M.V. Church's influence on the development of civil society in Ukraine	124
Koval A.P. The causes of the Roman civil war, 49 B.C.: Julia and Crassus	129

POLITICAL SCIENCE

Bashtannyk O.V. Opportunities and threats of political order organisation in institutional dimension of political system functioning	136
Verbytska V.V. Virtual diplomacy: an analysis of the structure of the target audiences	143
Vonsovyh O.S. Acts of terrorism in Paris and Brussels: common and different	149

REVIEW

Svitlenko S.I. Review of monograph: Kochergin, I.A. «Social transformation Katerynoslav nobility (the second half of the XIX century. beginning of XX century.)». – D.: Gerda, 2015. – 576 p.	154
--	-----

УДК: 130.122+366.01

Потенціал здоров'я людини в сучасних умовах

О.В. ДОБРИДЕНЬ

Дніпропетровська медична академія МОЗ України, м. Дніпропетровськ, Україна

Авторське резюме

Доводиться, що ставлення людини до власного здоров'я набуває в кожному випадку неоднакових рис під впливом соціокультурних, психологічних і фізіологічних факторів, на тлі яких з дитинства твориться світогляд, з якого випливає відповідний тип поведінки, що закріплюється завдяки засобам масової інформації та соціальним авторитетам.

Встановлено, що наукові знання, які повинні не руйнувати, а посилювати могутність людини над природою, можуть трансформуватися у потужну зброю проти людства. Наголошується, що наука є нейтральною з точки зору ціннісних орієнтацій. Чи буде вона нести позитивний або негативний заряд для здоров'я людини залежить від соціокультурних маркерів конкретної історичної епохи і поведінки конкретної людини. З'ясовано, що окрім подолання економічної кризи, що потребує тривалих спільних економіко-політичних трансформацій, найважливішою і більш доступною можливістю у збереженні високих адаптаційних функцій потенціалу здоров'я на всіх рівнях є забезпечення валеологічної грамотності соціальних суб'єктів.

Ключові слова: здоров'я; суспільство споживання; масова культура; децентрація; самолікування; уявні хвороби

Potential of human health in the modern conditions

O.V. DOBRYDEN

Dnepropetrovsk medical academy of health Ministry of Ukraine, Dnipropetrovsk, Ukraine

Abstract

This article proves that man's relationship to their health in each case have varying traits under the influence of sociocultural, psychological and physiological factors which the world outlook is created from childhood, which implies the appropriate type of behavior that is fixed through the media and social authorities.

It is established that scientific knowledge should not be against a man, and should enhance the power of man over nature, but can be transformed into a powerful weapon against humanity. It is noted that science is neutral in terms of values. Will it carry a positive or negative charge to human health depends on the social and cultural markers specific historical era and behavior of the individual. It was found that in addition to the economic crisis, which requires long-term joint economic and political transformations, the most important factor and more accessible to maintaining high adaptive potential health functions at all levels is valeological literacy social subjects and, therefore, imperative the systematic distribution of hygiene recommendations is a significant component of preventive medicine.

With the growth of social and technological factors with their aggressive effect on psychophysiological state of man is seen timely more talk even not about health in general, but should talk about potential health, which underlines the difficulties adaptive and protective processes and susceptibility factors and resistance to pathological changes in the human body. All the more so when we following the formal standards of medicine is unlikely, unfortunately, we be found absolutely healthy people.

Under the proposed potential health understood as a set of quantitative and qualitative structural and functional characteristics of the organism, which determine the level of adaptation and protection of human capabilities in adverse conditions, internal and external environment. It is proposed to examine potential health following levels: personal health potential of a particular social entity, group health potential (groups by age, gender, place of residence, social status, ethnicity, education, occupation, etc.), potential health society (population as a whole, society certain countries). Also, be aware that the effects of experiencing psychological, physiological, social and spiritual potential health components.

Keywords: health; consumer society; mass culture; deceneration; selftreatment; imaginary illness

Потенциал здоровья человека в современных условиях

О.В. ДОБРИДЕНЬ

Днепропетровская медицинская академия МОЗ Украины,
г. Днепропетровск, Украина

Авторское резюме

Обосновывается, что отношение человека к собственному здоровью приобретает в каждом случае разные черты под влиянием социокультурных, психологических и физиологических факторов, на фоне которых с детства формируется мировоззрение, на основании которого проявляется соответствующий тип поведения, который закрепляется благодаря средствам массовой информации и социальным авторитетам.

© О.В. Добридень, 2016

Установлено, що научные знания, которые должны не разрушать, а усиливать могущество человека над природой, могут трансформироваться в мощное оружие против человечества. Отмечается, что наука является нейтральной с точки зрения ценностных ориентаций. Будет ли она нести положительный или отрицательный заряд для здоровья человека зависит от социокультурных маркеров конкретной эпохи и поведения конкретного человека. Установлено: кроме преодоления экономического кризиса, что требует длительных экономико-политических трансформаций, самой важной и более доступной возможностью в сохранении высоких адаптационных функций потенциала здоровья на всех уровнях является обеспечение валеологической грамотности социальных субъектов.

Ключевые слова: здоровье; общество потребления; массовая культура; децентрация; самолечение; мнимые болезни

Постановка проблеми. Лише зрідка можна зустріти людину, яка хоча б інколи не цікавилась питаннями здоров'я і хвороб, а також здобутками медицини у сфері лікувально-профілактичних засобів і процедур. Позаяк, у більшій чи меншій мірі, турбота про власне здоров'я невід'ємна від людини, оскільки її необхідно розуміти як фундаментальну потребу в безпеці. В той же час ставлення людини до власного здоров'я набуває в кожному випадку неоднакових рис під впливом соціокультурних, психологічних і фізіологічних факторів, на тлі яких з дитинства твориться світогляд, з якого випливає відповідний тип поведінки, що закріплюється завдяки засобам масової інформації та соціальним авторитетам. Неможливо переоцінити значущість рівня потенціалу здоров'я як для приватного життя людини, так і для життя суспільства в цілому. Згадаємо, наприклад, якими тортурами обертається обмеженість соціальної активності у житті хворої людини і незліченну кількість тих, хто покинув цей світ внаслідок невиліковних хвороб і епідемій. В цьому контексті дослідження навантажень сучасного соціокультурного простору на таке явище, як здоров'язбереження людини бачиться більш ніж своєчасним і актуальним.

Аналіз досліджень і публікацій. Останнім часом ведеться інтенсивна розробка проблеми здоров'язбереження як окремої людини і груп населення, так і людської популяції в цілому. Це й зрозуміло, враховуючи всю важливість питання. До того ж, чимала кількість досліджень виглядає обнадійливою, адже чим більше матимемо наукових рекомендацій, тим більше шансів знайти якщо не панацею, то хоча б раціональні шляхи придушення кризових станів суспільства. Актуальні розвідки щодо багатосторонніх факторів здоров'язбереження знайдемо у таких сучасних вітчизняних і зарубіжних авторів, як І.М. Биховська, О.Є. Гомілко, В.І. Кудашов, Л.М. Газнюк, А.П. Возний, В.П. Чешко, В.А. Косяк, Н.Є. Доній, Н.С. Медведєва, О.Я. Муха, І.В. Карівець, С.О. Лохов, М.О. Нестерова, І.О. Святенко, Н.О. Бугуєва, Є.М. Тищенко, П.Б. Тітов, О.І. Глебова, В.М. Волков та багатьох інших.

Мета дослідження. Аналіз особливостей впливу сучасних ризиків на потенціал здоров'я людини.

Виклад основного матеріалу. Однією з найголовніших проблем сучасності є проблема прогнозування і усунення небезпечних наслідків науково-технічного прогресу, які ставлять під загрозу функціонування природних екосистем і заганняють життя і здоров'я людини в малокерований простір ризиків. Ця проблема є дуже символічною. Вона, як, власне кажучи, і сама людина, сповнена протиріч. З одного боку, наукові знання, що повинні не руйнувати, а посилювати могутність людини над природою, покликані задовольняти матеріальні і духовні потреби людини, полегшувати умови соціально-виробничої та побутової організації її життєдіяльності. З іншого боку здобуті знання трансформуються у потужну зброю проти людства. Чому ж так відбувається? Об'єктивно наука є нейтральною з точки зору ціннісних орієнтацій. Чи буде вона нести позитивний або негативний заряд для здоров'я людини залежить від соціокультурних маркерів конкретної історичної епохи і поведінки конкретної людини, що у сукупності стають демаркаційною лінією поміж добром і злом.

Відповідь полягає в тому, що грандіозними здобутками науки і техніки розпоряджається людина. Наразі немає ніяких потреб доводити, що людина за своєю суттю ніколи не була однозначною, тобто зібранням тільки самих чеснот. Людина – це не лише людяність, співчуття, відповідальність, щирість, совість, шляхетність, безкорисливість. На превеликий жаль, для багатьох людей підлість, владолюбство, корисливість, кар'єризм, лицемірство, жадібність, пиха виявляються непереборними і скеровують їх соціальні прояви у згубне для інших русло. У разі володіння потужними науковими технологіями такі грані людської природи стають фатальними у своєму нищівному впливі на життя і здоров'я великих мас людей. Все це відбувається масштабно, що є властивим для ризиків глобалізації та масової культури. І вже неважливо – власні ті технології, придбані чи спеціально розроблені на замовлення, наприклад, транснаціональних корпорацій – вони у всій своїй непривабливості й часто безкарності зумовлюють виснаження потенціалу здоров'я людини.

В умовах зростання соціальних і техногенних факторів з їх агресивним впливом на психофізіологічний стан людини бачиться більш

своєчасним вести мову навіть не про здоров'я в цілому, а про потенціал здоров'я, враховуючи тим самим труднощі адаптаційно-захисних процесів і чинники схильності та стійкості до патологічних змін в організмі людини. Тим більше, що у разі слідування формальним стандартам медицини, навряд чи вдасться, на превеликий жаль, знайти абсолютно здорових людей.

Під потенціалом здоров'я людини пропонуємо розуміти сукупність кількісних і якісних структурно-функціональних особливостей організму, які визначають рівень адаптаційно-захисних можливостей людини в несприятливих умовах внутрішнього і зовнішнього середовища. Специфіка аналізу потенціалу здоров'я пов'язана з особливостями соціальної структури суспільства. В цьому контексті потенціал здоров'я доречно розглядати за такими рівнями: особистісний потенціал здоров'я конкретного соціального суб'єкта, груповий потенціал здоров'я (групи за віком, статтю, місцем проживання, соціальним статусом, етнічною приналежністю, освітою, професією тощо), потенціал здоров'я суспільства (популяції в цілому, суспільство як державна одиниця). Окрім того, необхідно враховувати, що впливів зазнають психічні, фізіологічні, соціальні і духовні компоненти потенціалу здоров'я.

Важливо розуміти, що потенціал здоров'я людини формується у форматі адаптації не тільки до об'єктивних зовнішніх натисків з боку забруднених атмосфери, акваресурсів і ґрунтів, технічних й технологічних ризиків і стресоутворюючих факторів соціально-політичної нестабільності. Якщо розглядати суб'єктивну складову потенціалу здоров'я пересічної людини (у разі людини з вродженими патологіями в дію додатково вступають й інші механізми), то вона безпосередньо залежить від культури здоров'я, яка, в свою чергу, продукується загальною культурою. Ключовим моментом при цьому є той неспростовний факт, що всі економічні, політичні й техногенні розбалансування, які найчастіше винуватять у соціальній нестабільності й зниженні рівня фізичного і психічного здоров'я, насправді виявляються зовнішнім проявом системної кризи культури сучасної цивілізації.

У свій час Г. Зіммель з приводу культурного взаємоперетворення індивідуального на загальне і навпаки стверджував, що «формула культури складається з наступного: суб'єктивні душевні енергії, що перетворюються на об'єктивний, вже незалежний від творчого процесу життя образ, знову залучаються до суб'єктивного життя...» [4, с.96]. Саме тому шлях до попередження сучасних ризиків, в тому числі і для потенціалу здоров'я людини, лежить через дослідження соціальних механізмів культурного буття суспільства, які з другої

половини ХХ століття дослідники пов'язують з тенденціями постмодерну.

Сучасні умови, в яких відбувається розвиток цивілізації, можуть найкраще описати слова відомого американського дослідника Ф. Джеймсона про те, що «уречевлення і товаризація стали настільки всеосяжними, що сприймаються як природні і органічні даності» [8, с.212]. Підтримуючи такий акцент у баченні проблеми сьогоденного соціуму, не можна не погодитись із знаменитою тезою Ф. Джеймсона з його книги «Постмодернізм і суспільство споживання» стосовно того, що виникнення постмодерну тісно пов'язане з консьюмеристським або транснаціональним капіталізмом.

Справді, аналізувати постмодерні тенденції з відривом від понять суспільство споживання, постіндустріальне суспільство, інформаційне суспільство було б некоректним, оскільки існує відкрита взаємообумовленість вказаних явищ. Попри велику кількість інтерпретацій постмодернізму, дослідники сходяться в тому, що категорію «постмодернізм» необхідно використовувати для визначення соціокультурної реальності, яка в часі наслідувала модерну, а за суттю виявилась реакцією на кризу його провідних ідей. При цьому характерними тенденціями постмодерну вважаються: відмова від попередньої системи культурних цінностей і всіх авторитетів, плюралізм, фрагментарність, гра смислами, інтерпретація повсякденності як театру абсурду, стихійність, децентрація тощо.

Враховуючи обмеженість можливостей викладення матеріалу у статті, за мету не ставилось завдання детального аналізу всіх ризиків, тож спробуємо виокремити найуразливіші сфери впливу сучасних проявів культури на потенціал здоров'я людини.

В ключі децентрації на думку спадає той факт, що сьогодні не існує жодного діючого системного органу, який фактично б виступав у якості централізованого діагностично - профілактичного апарату, що уніфіковано скеровував би дії всіх тих, хто потребує діагностики, лікування, реабілітації. Новітні технології дозволяють самостійно через інтернет-мережу знаходити описання симптомів хвороб і відповідні лікарські або альтернативні засоби для їх подолання, тобто кожен може власноруч поставити собі діагноз і зайнятися самолікуванням, що, зрештою, може призвести до втрати дорогоцінного часу і трагічних наслідків. З іншого боку характерною рисою децентрації є незліченна кількість медичних і фармацевтичних закладів державної і приватної форм власності, що пропонують не завжди якісні послуги. Причому, продати лікарські засоби рецептурного списку без рекомендації лікаря. В той же час новинні блоки рясніють інформацією про численні випадки з постраждалими від некоректно поставленого діагнозу і проведених процедур,

що впливає з недостатньої кваліфікації та до-свіду.

Сумним наслідком стає недовіра до медичних працівників і медицини в цілому. В.І. Кудашов з цього приводу слушно зазначає: «У сучасному світі зростає феномен втечі від медицини, яка стає все більш ризикованою. Навіть в країнах з високим рівнем розвитку відроджується вимушений фаталізм, що співзвучний язичницькому світосприйняттю» [7, с.18]. Українські дослідники Л.М. Газнюк і Ю.А. Семенова більш оптимістичні, вбачаючи неабиякий потенціал у вольових діях безпосередньо соціального суб'єкта: «Проблема хворобливого стану вирішується, в основному, не завдяки зовнішньому медичному втручання, а за допомогою індивідуально вжитих заходів щодо впорядкування свого життя» [3, с.123].

Отже, децентрація, прямо або опосередковано, надає широкі можливості обирати установу для лікування і форму лікування. З цього впливає, що потенціал здоров'я знаходиться суто під відповідальністю суб'єкта, який може мати перевернуті на свій лад уявлення про хворобу із одночасним знаходженням у собі симптомів з прочитаного і почутого. На цьому ґрунті і при наявності в конкретного суб'єкта особливої чутливості і схильності до песимістичних настроїв (а це не рідкість в умовах сьогоденної фінансової скрути), виникають страхи, підозри, уявні хвороби з наступними невротами. Отже, чи потрібна нам така свобода вибору у справах, що стосуються збереження здоров'я і життя? Чи потрібна нам кількість замість якості? Риторичне запитання. Звісно ж, що кожна нормальна людина потребує системності і соціального захисту з боку держави у таких питаннях.

До факторів, що потужно підсилюють прояви децентрації у досліджуваній проблемі, слід віднести наявність величезної кількості джерел інформації про захворювання, ускладнення і наслідки від них. Найголовнішою в цьому ключі є реклама, завдяки якій продаються не лікарські засоби чи оздоровчі процедури, продається спосіб життя хронічно хворої людини, яка потребує, приміром, постійного влиття в себе препаратів до їжі і після неї.

Розкриваючи характерні для сучасної культури риси, російський філософ В.М. Волков акцентує увагу на тому, що «виникає проблема перевиробництва знаків, інформаційного вибуху. Культурні стилі стають змішаними, переплетеними, гнучкими. Руйнуються традиційні ділення на високу і низьку культуру, на еліту і масу» [2, С.84].

Співзвучною є думка американського соціолога і політолога П. Андерсона з приводу того, що «культура постмодерну – це не просто набір естетичних форм, це ще й технологічний комплекс...Телебачення в період постмодерну

стає найбільш могутнім засобом серед всього» [1, с.149]. В контексті здоров'язбереження зазначена проблема є неоднозначною. З одного боку, доброю традицією в цьому сенсі є цикл публіцистичних передач на українських телеканалах, серед яких «Правила життя», «Територія обману». З іншого боку, на сьогоднішній день можемо спостерігати таку непрофесійну і агресивну навалу рекламної продукції у вигляді начебто медичних знань. Відбувається це наступним чином: у рекламі зображується клінічна картина, основний акцент робиться на ускладнення, які у більшості випадків призводять до незворотних процесів і вже після цього представляють ліки і лікувальні схеми. Наслідком такого процесу є породження страху і очікування хвороби, примушує шукати в собі симптоми.

Таким чином, за допомогою неконтрольованих і шкідливих для здоров'я громадян масштабних рекламних кампаній у мас-медіа відбувається безпрецедентне втручання у глибинні шари свідомості з паралельним конструюванням ідентичності хворої людини.

В межах обговорення ризиків від неякісного подання медичних знань не можна обійти ще зовсім малодосліджену з цього приводу гендерну сферу як новий виклик потенціалу здоров'я людини. К. Кублікієне і К. Карпенко стверджують, що «жінки реагують на поточний стрес і стрес, пов'язаний з їх родиною та ролями у подружньому житті. Чоловіки частіше страждають від економічних чинників стресу (зниження прибутків, втрата роботи). Пояснення гендерних відмінностей у поведінці, пов'язаних зі здоров'ям, включає параметри середовища, в якому така практика здійснюється...Чоловіки сприймають звернення за медичною допомогою як явище, що є несумісним з чоловічими нормами міцності і впевненості в своїх силах, побоюючись, що це зробить їх уразливими і слабкими» [6, с.18-19]. З таким баченням проблеми складно погодитись. Негативні переживання чоловіків відбуваються переважно на внутрішньому рівні, що знов-таки призводить до депресивних станів і однозначно негативного впливу на потенціал здоров'я. Невміла пропаганда, особливо стосовно симптомів чоловічих хвороб, призводитиме й надалі лише до загострення ситуації через такі дії, як самолікування та пошуки чудодійних засобів.

Задовго до загального усвідомлення всіх ризиків суспільства споживання Г. Зіммель дійшов висновку, що «дисонанси сучасного життя – особливо все те, що пов'язано з технікою в різних областях, і з одночасним невдоволенням технікою, – виникають здебільшого з того, що речі стають все більш культивованими, тоді як людина все менше здатна знайти досконалість суб'єктивного життя за допомогою вдосконалення об'єктів» [5, с.481]. Ця

теза виявляється актуальною і для сьогоденного культурного буття. Адже людина знайшла вихід: від вдосконалення об'єктів перейшла до естетизації власного тіла. І це повністю підпадає під догмати сучасної масової культури, в умовах якої відбувається гіпертрофована індивідуалізація соціального суб'єкта, який не бажає виглядати гірше за інших і не бажає загубитися серед інших. Яким чином це віддзеркалюється на потенціалі здоров'я людини? Причетність до wellness-індустрії, з якою насамперед і пов'язана естетизація тіла, задовольняє не лише фізіологічний рівень потенціалу здоров'я, а й психологічний і соціальний. Це відбувається тому, що можливість естетизації тіла дарує ілюзорне відчуття повноцінної участі в особистому і загальному соціокультурному просторі. Але в умовах неконтрольованості ринку медичних послуг існує і досить великий ризик від зустрічі з фальсифікованими wellness-технологіями і wellness-продуктом, що ще раз підтверджує постійну неоднозначність формату сучасного життя, коли одне й те ж явище може являти собою добро і зло для потенціалу здоров'я людини.

Висновки. Коли людина хвора, то все, що відбувається навколо неї, втрачає будь-який сенс. Навіть присутність у житті таких важливих для неї речей, як соціальний статус, престижна робота, дорогі будинки, авто і відпочинок, гроші, влада... Проте, до виявлення патологічних змін в організмі і відчуття себе хворою, людина докладаеть всіх зусиль, щоб максимально наблизитися до омріяного, забуваючи про елементарне у збереженні власного здоров'я. Така гонитва «за щастям» по-

тужно живиться від економічної кризи з її гіперінфляцією, яка не просто скорочує доходи і рівень добробуту, вони спотворюють людину, викликають на поверхню все найгірше: до можливих виникає ненависть, до інших – байдужість. Все це нагромадження за відомою формулою виливається у культуру, а потім повертається і формує чергове покоління байдужих. Порочне коло. Людина загнана в глухий кут власною потребою спочатку бути банально неголодною, а потім, коли комусь, можливо, вдається викарбкатися хоча б на узбережжя стабільного добробуту, якимось чином закріпитись, всупереч всім і всьому.

Критичний стан платоспроможності населення, а простіше кажучи бідність переважної частини громадян України, зумовлює їхню недалекоглядність і недостатній рівень знань про найпростіші норми здоров'язбереження, позаяк, зав'язнувши в непосильних турботах побутового виживання, вони не за власним бажанням вимушені опікуватись передусім своїм грошово-майновим станом, жити сьогоднішнім днем і не замислюватись про довгострокові стратегії у власному житті. Окрім подолання економічної кризи, що потребує тривалих спільних економіко-політичних трансформацій, найважливішим і більш доступним фактором у збереженні високих адаптаційних функцій потенціалу здоров'я на всіх рівнях є забезпечення валеологічної грамотності соціальних суб'єктів, а отже, вкрай необхідним є систематичне розповсюдження санітарно-гігієнічних рекомендацій, які є значущою складовою профілактичної медицини і орієнтиром у комерціалізованому суспільному просторі.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Андерсон П. Истоки постмодерна / П. Андерсон. – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2011. – 208 с.
2. Волков В.Н. Постмодерн и его интерпретации / В.Н. Волков // Контекст и рефлексия: философия о мире и о человеке. – М.: Аналитика Родис. - №5-6. – 2013. – С.72-97.
3. Газнюк Л.М., Семенова Ю.А. Здоровье – боль – болезнь: философско-антропологический и социокультурный контексты / Л.М. Газнюк, Ю.А. Семенова // Здоровье. Личность. Общество: сборник научных трудов. – Харьков: Финарт, 2014. – 364 с.
4. Зиммель Георг. Избранные работы / Георг Зиммель. – К.: Ника-Центр, 2006. – 440с.
5. Зиммель Георг. Избранное. Том I. Философия культуры / Георг Зиммель. – М.: Юрист, 1996. – 671с.
6. Кублікієне К. і Карпенко К. Гендерний підхід як новий виклик медичним дослідженням / К. Кублікієне і К. Карпенко // Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Проблема людини у соціально-гуманітарному та медичному дискурсах», 31 березня 2016 року. – Харків: Видавництво ХНМУ. – 2016. – С. 18-19.
7. Кудашов В.И. Современные проблемы здоровья и здорового образа жизни / В.И. Кудашов // Материалы всерос. научно-практ. конф. «Психологическое здоровье человека: жизненный ресурс и жизненный потенциал», 23-24 ноября 2012 года. – Красноярск: Версо. – 2012. – С. 18-24.
8. Jameson F.R. The Geopolitical Aesthetic: Cinema and Space in the World System / F.R. Jameson. – Bloomington: Indiana University Press 1992. – 225 p.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2016

REFERENCES:

1. Anderson, P., 2011. Istoki postmoderna [The origins of postmodern] (in Russian).
2. Volkov, V.N., 2013. Postmodern i yego interpretatsii [Postmodernism and its interpretation]. Kontekst i refleksiya: filosofiya o mire i o cheloveke 5-6, 72-97 (in Russian).
3. Gaznyuk, L.M., Semenova, Y.A., 2014. Zdorov'ye – bol' – bolezni': filosofsko-antropologicheskii i sotsiokul'turnyy konteksty [Health - pain - a disease: the philosophical-anthropological and social-cultural contexts]. Zdorov'ye. Lichnost'. Obshchestvo: sbornik nauchnykh trudov (in Russian).
4. Simmel Georg, 2006. Izbrannyye raboty [Selected Works] (in Russian).
5. Simmel Georg, 1996. Izbrannoye. Tom I. Filosofiya kul'tury [Favorites. Volume I. Philosophy of Culture] (in Russian).
6. Kublikiene, K., Karpenko, K., 2016. Genderniy pidkhid yak noviy viklik medichnim doslidzhennyam [The gender approach as a new challenge to medical research]. Materiali mizhvuziv's'koji naukovo-praktichnoi konferentsiji z mizhnarodnoyu uchastyu «Problema lyudini u sotsial'no-gumanitarnomu ta medichnomu diskursakh», 18-19 (in Ukrainian).
7. Kudashov, V.I., 2012. Sovremennyye problemy zdorov'ya i zdorovogo obraza zhizni [Modern problems of health and healthy lifestyle]. Materialy vseros. nauchno-prakt. konf. «Psikhologicheskoye zdorov'ye cheloveka: zhiznennyy resurs i zhiznennyy potentsial», 18-24 (in Russian).
8. Jameson, F.R., 1992. The Geopolitical Aesthetic: Cinema and Space in the World System

*Добридень Оксана Володимирівна – кандидат філософських наук, доцент
Дніпропетровська медична академія МОЗ України
Адреса: 49044, м. Дніпропетровськ, вул. Дзержинського, 9
E-mail: dobrioksana@yandex.ua*

*Dobryden Oksana Volodymyrivna – PhD in philosophy, associate professor
Dnepropetrovsk medical academy of health Ministry of Ukraine
Address: 9, Dzerzhinsky Str., Dnipropetrovsk, 49044, Ukraine*

*Добридень Оксана Владимировна - кандидат философских наук, доцент
Днепропетровская медицинская академия Министерства здравоохранения Украины
Адрес: 49044, г. Днепропетровск, ул. Дзержинского, 9*